

ПОВОДОМ СМРТИ ВЕЛИКОГ РУСКОГ ПИСЦА АЛЕКСАНДРА ЗИНОВЈЕВА

У зјапеће висине

„Није био мислилац једног режима и једне епохе. Био је социолог, или боље рећи песник, вечне теме: власти. Песник пре него социолог и логичар. Разједан, поткрај живота, осећањем кривице што је служио као оруђе за рушење сопственог народа, Зиновјев је написао низ огледа о Западу, илити о глобалном ‚наддруштву‘ које не зна за идеолошке и националне границе. Књиге каткад претерано категоричне, али испуњене кристално јасним визијама својственим човеку који је прошао кроз цели XX век а да није успут изгубио свој светли детињи поглед... Александар Зиновјев није стигао све да нам каже”

Пише: Слободан Деспот

Свет-ски ме-ди-ји су ре-а-го-ва-ли бр-зо и с из-ве-сним по-што-ва-њем на вест о не-стан-ку Алек-сан-дра Зи-но-вје-ва, 10. ма-ја 2006. Ода-ли су по-шту ви-до-ви-том кри-ти-ча-ру со-вјет-ског си-сте-ма и ве-ли-ком „ди-си-ден-ту” (по-јам ко-ји он лич-но ни-је мо-гао да сми-сли), уз оче-ки-ва-но огра-ђи-ва-ње од ње-го-ве по-то-ње, „про-ко-му-ни-стич-ке” кри-ти-ке за-пад-ног све-та.

Че-сти-та са-хра-на, али не-при-ме-ре-на. Алек-сан-дар Зи-но-вјев ни-је ми-сли-лац јед-ног ре-жи-ма и јед-не епо-хе. Он је со-ци-о-лог, или бо-ље ре-ћи пе-сник, веч-не те-ме: вла-сти. Пе-сник пре не-го со-ци-о-лог и ло-ги-чар. Иако је сво-је зва-нич-не ака-дем-ске ти-ту-ле увек по-ма-ло на-ив-но ис-ти-цао, ње-го-ва му-ње-ви-та спо-зна-ја ре-ал-но-сти, од ван-ка-те-го-риј-ског књи-жев-ног ре-мек-де-ла *Зја-пе-ће ви-си-не*, све до по-зне по-ле-мич-не пу-бли-ци-сти-ке, очи-то про-из-ла-зи из пе-снич-ке ин-ту-и-ци-је, а ра-ци-о-нал-на ана-ли-за је са-мо пот-кре-пљу-је и раз-ја-шња-ва. Још ве-ро-ват-но ни-смо ни уочи-ли крај-њи до-мет ње-го-ве па-ра-док-сал-не и про-дор-не ми-сли.

Био је уз Солжењицина је-дан од дво-ји-це кључ-них књи-жев-них све-до-ка ко-ји су ствар-но до-при-не-ли ја-сни-јем по-и-ма-њу, а ти-ме и рас-крин-ка-ва-њу, ла-жи ко-му-ни-зма. Но Зи-но-вјев, чо-век чи-сте де-ти-ње ду-ше и на-ро-чи-те ћу-ди, ни-кад ни-је био зго-дан но-си-лац за про-па-ган-ду су-прот-ног та-бо-ра. Сам по-јам ко-му-ни-зма га ни-је пла-шио, јер за ње-га име иде-о-ло-ги-је ни-је ни-шта зна-чи-ло. За-ни-ма-ла га је са-мо *ствар-ност* ко-ју је си-стем са-гра-ђен на осно-ву до-тич-не иде-о-ло-ги-је уста-но-вио у да-том про-сто-ру и вре-ме-ну.

ПО-ГЛЕД НА „УКИ-ДА-ЊЕ ЧО-ВЕ-КА”

Ар-хи-пе-лаг Гу-ла-га је јед-но про-жи-вље-но, ор-ган-ско све-до-че-ње, про-ду-хо-вље-но вир-ту-о-зним при-по-ве-дач-ким да-ром и чвр-стом ве-ром — и због то-га оста-вља тра-чак на-де у из-у-зет-ност и спе-ци-фич-ност опи-са-ног па-кла. Зи-но-вје-вље-во по-и-ма-ње то-та-ли-тар-ног дру-штва — тзв. *ра-то-ри-јум* или *па-цо-ви-јум*

—, плод објек-тив-ног и лу-цид-ног ума, лу-чи ме-ђу-тим обра-сце дру-штве-не ме-ха-ни-ке ко-ји се ла-ко да-ју уоп-шти-ти. То-та-ли-тар-ни кон-ти-нент за-о-кру-жен у ње-го-вим де-ли-ма го-во-ри са-мо ру-ским на-гла-ском, док му је основ-ни је-зик — еспе-ран-то свих оних си-сте-ма ко-ји ра-де, ка-ко би ре-као К. С. Лу-ис (C. S. Lewis), на „уки-да-њу чо-ве-ка”. Отуд и трај-ност и уни-вер-зал-ност ње-го-вих по-гле-да. Отуд и на-из-глед не-до-сле-дан пре-о-крет у ко-рист нео-ко-му-ни-стич-ких сна-га у Ру-си-ји. Ре-ак-тив-ни, но-стал-гич-ни на-род-ни ко-му-ни-зам, у очи-ма Зи-но-вје-ва, ви-ше не-ма ни-ка-кве ве-зе са Ле-њи-но-вом док-три-ном вла-сти и ства-ра-ња свет-ске вла-да-лач-ке ка-сте.

Раз-је-дан, пот-крај жи-во-та, осе-ћа-њем кри-ви-це што је слу-жио као ору-ђе за ру-ше-ње соп-стве-ног на-ро-да, Зи-но-вјев је на-пи-сао низ огле-да о За-па-ду, или-ти о гло-бал-ном „над-дру-штву” ко-је не зна за иде-о-ло-шке и на-ци-о-нал-не гра-ни-це. Књи-ге кат-кад пре-те-ра-но ка-те-го-рич-не, али ис-пу-ње-не кри-стал-но ја-сним ви-зи-ја-ма свој-стве-ним чо-ве-ку ко-ји је про-шао кроз це-ли XX век а да ни-је ус-пут из-гу-био свој све-тли де-ти-њи по-глед. Уко-ли-ко три-де-се-то-го-ди-шњим чи-та-о-ци-ма *Жу-ти дом*, *Pa-ra Vel-lut* или *За-пи-си ноћ-ног стра-жа-ра* де-лу-ју као оста-ци ка-кве за-бо-ра-вље-не Атлан-ти-де, огле-ди по-пут

Ве-ли-ке пре-крет-ни-це

ће им пру-жи-ти за-стра-шу-ју-ће пре-ци-зну сли-ку све-та у ком жи-ве, и у ком из да-на у дан осе-ћа-ју ка-ко им се то-пе лич-не сло-бо-де док им ду-хов-ни жи-вот коп-ни. Да ли ће се пре-ну-ти пре не-го што по-ста-ну они љу-ди-функ-ци-је у ко-ји-ма је Зи-но-вјев ви-део тки-во бу-ду-ћег не-чо-ве-чан-ства?

П. С. Го-ди-на-ма сам ра-дио с Алек-сан-дром Зи-но-вје-вим, пре-вео јед-ну књи-гу на фран-цу-ски и че-сто му слу-жио као ту-мач на кон-фе-рен-ци-ја-ма и у ме-ди-ји-ма. У тим окол-но-сти-ма сам био све-док ге-ни-јал-них им-про-ви-за-ци-ја тог не-ве-ро-ват-но све-жег и оштрог ума. По-след-њи пут смо се сре-ли у Мо-скви, сеп-тем-бра 2000, на-кон ње-го-вог по-врат-ка у отац-би-ну. Ту ми је, за ка-фан-ским сто-лом, кре-нуо у за-па-њу-ју-ћи опис сво-је тај-но-ви-те на-ци-је и ње-не суд-би-не, пред-ла-жу-ћи ми ве-ли-ку „тур-не-ју” по вас-ко-ли-кој Ру-си-ји. Ни-кад не-ћу пре-жа-ли-ти ту про-пу-ште-ну при-ли-ку... <

(Јул-август 2006)

АЛЕКСАНДАР ЗИНОВЈЕВ

Управљачка технологија глобализма

Ору-жа-не сна-ге САД-а са-да над-ма-шу-ју укуп-не ору-жа-не сна-ге це-ле пла-не-те, оне мо-гу не-ка-жње-но да ра-де шта же-ле. Тиме САД мо-гу се-би да обез-бе-де жи-вот-ни стан-дард ка-кав ни-ка-да ни-су има-ли. То је вр-ло јед-но-став-на иде-о-ло-ги-ја. Пот-пу-но ци-нич-на и по-тро-шач-ка. Иде-о-ло-ги-ја го-ле над-мо-ћи. Јав-но се по це-лом све-ту, кроз ши-ро-ке мре-же по-сре-до-ва-ња, про-па-ги-ра иде-о-ло-ги-ја над-моћ-но-сти за-пад-ног све-та над свим оста-лим љу-ди-ма. Али го-спо-да-ри за-пад-ног све-та се пла-ше да ће су-шти-на те иде-о-ло-ги-је би-ти рас-крин-ка-на пред свим оста-лим чо-ве-чан-ством. За-то за-пад-ни иде-о-ло-зи го-во-ре да не по-сто-ји ни-ка-ква за-пад-на иде-о-ло-ги-ја, да је по-след-ња иде-о-ло-ги-ја би-ла иде-о-ло-ги-ја ко-му-ни-зма и да је она по-ра-же-на. То је лаж. Упра-во је то иде-о-ло-ги-ја: „иде-о-ло-ги-ја кра-ја иде-о-ло-ги-ја”. У са-мој ства-ри, за-пад-на иде-о-ло-ги-ја по-сто-ји и сна-жна је, ви-ше-стру-ко сна-жни-ја од не-ка-да ко-му-ни-стич-ке. Су-ро-ва је и ори-јен-ти-са-на на свет-ску до-ми-на-ци-ју. Нај-о-па-сни-је у са-да-шњој си-ту-а-ци-ји је чи-ње-ни-ца да се љу-ди ко-ји осва-ја-ју це-лу пла-не-ту, ко-ји ус-по-ста-вља-ју свој са-свим не-де-мо-крат-ски то-та-ли-тар-ни по-ре-дак, ма-ски-ра-ју па-ро-ла-ма о ху-ма-ни-зму, де-мо-кра-ти-ји, људ-ским пра-ви-ма.

Рас-ко-рак из-ме-ђу ствар-но-сти и иде-о-ло-ги-је гра-ни-чи се с јед-не стра-не са ап-сур-дом, са дру-ге је већ дра-ма-ти-чан.

Ка-да се по-ста-вља пи-та-ње ко упра-вља све-том, обич-но се прет-по-ста-вља по-сто-ја-ње не-ка-кве гру-пи-це љу-ди, или не-што слич-но пар-ла-мен-ти-ма европ-ских зе-ма-ља. Си-ту-а-ци-ја је за-пра-во мно-го ком-пли-ко-ва-ни-ја. Ко-ли-ко сам ја из-у-ча-вао за-пад-ни свет, про-фе-си-о-нал-но, као со-ци-о-лог, уста-но-вио сам сле-де-ће: из-над за-пад-них зе-ма-ља, од оног ма-те-ри-ја-ла ко-ји по-сто-ји у тим зе-мља-ма фор-ми-ра-ло се гло-бал-но над-дру-штво. То је ци-нов-ска ин-те-гра-ци-ја, пот-пу-но но-ва, не-што та-ко ра-ни-је уоп-ште ни-је по-сто-ја-ло, и у њу је укљу-че-но, по мо-јим про-це-на-ма, пре-ко 50 ми-ли-о-на љу-ди. У то гло-бал-но над-дру-штво спа-да-ју ме-ђу-на-род-не над-на-ци-о-нал-не бан-ке, еко-ном-ске им-пе-ри-је, чи-ју зо-ну де-ло-ва-ња пред-ста-вља-ју све за-пад-не зе-мље и це-ла пла-не-та. Ту спа-да-ју и не-ко-мер-ци-јал-на пред-у-зе-ћа и, на-ро-чи-то, сва сред-ства ма-сов-ног ин-фор-ми-са-ња ко-ја су фак-тич-ки кон-тро-ли-са-на од стра-не тих над-дру-шта-ва и пред-ста-вља-ју њи-хо-во оруж-је. Са-да у то гло-бал-но дру-штво спа-да-ју и де-се-ти-не хи-ља-да ко-мер-ци-јал-них пред-у-зе-ћа и, по-на-вљам, де-се-ти-не ми-ли-о-на љу-ди.

Они се на овај или онај на-чин ује-ди-њу-ју, а струк-ту-ра тог над-дру-штва још ни-је ва-ља-но про-у-че-на. De fac-to, гло-бал-но над-дру-штво са-да до-ми-ни-ра за-пад-ним зе-мља-ма, ви-ди-мо да се у Евро-пи са-да на-ци-о-нал-не гра-ни-це ру-ше, нај-круп-ни-је за-пад-не фир-ме са-да ни-су на-ци-о-нал-не и по пра-ви-лу оне ни-су ре-ци-мо не-мач-ко-фран-цу-ске, не-го су обич-но не-мач-ко-а-ме-рич-ке, фран-цу-ско-а-ме-рич-ке, итд.

Неки сма-трају да је аме-рич-ки пред-сед-ник нај-моћ-ни-ји чо-век на пла-не-ти, што је обич-на бу-да-ла-шти-на. Он је ма-ри-о-не-та гло-бал-ног дру-штва, исто као и остали западни властодршци, не-мач-ки или енглески, ма који. Онај ен-гле-ски пре-ми-јер је оби-чан ла-кеј Ва-шинг-то-на, ла-кеј тог гло-бал-ног над-дру-штва. То гло-бал-но над-дру-штво рас-по-ла-же или кон-тро-ли-ше пре-ко 60 или 70 по-сто свих свет-ских ре-сур-са. Упра-вља ору-жа-ним сна-га-ма САД-а и НА-ТО-а. Про-др-ли су у све де-ло-ве пла-не-те, сву-да су пу-сти-ли сво-је пип-ке.

Гло-бал-но над-дру-штво се самоструктурише. И у ње-му по-сто-ји хи-је-рар-хи-ја, ни-вои упра-вља-ња. На-рав-но, на вр-ху се на-ла-зе нај-ви-ши упра-вљач-ки кру-го-ви. То је упра-вљач-ка ели-та, то ни-су два, три чо-ве-ка. То су ци-новске мреже и ин-те-гра-ци-је. При том, њи-хо-ви стварни ме-ђу-соб-ни од-но-си су та-ко-ђе у зна-чај-ној ме-ри скри-ве-ни, они се тру-де да се о томе не гово-ри.

Ово над-друштво ма-ни-пу-ли-ше за-пад-ним све-том, и гура га у настојање да ус-по-ста-ви до-ми-на-ци-ју над оста-лим де-лом чо-ве-чан-ства. Де-се-ти-не ми-ли-о-на љу-ди на це-лој пла-не-ти већ оба-вља-ју функ-ци-ју извршилаца. Крај је, ипак, неизвесан. <

(Из књи-ге „Вра-тио сам се због Ср-би-је“)

Позападнавање

Су-шти-на по-за-пад-ња-ва-ња са-сто-ји се у на-ме-та-њу не-за-пад-ним на-ро-ди-ма и зе-мља-ма со-ци-јал-ног по-рет-ка еко-но-ми-је, по-ли-тич-ког си-сте-ма, иде-о-ло-ги-је, кул-ту-ре и на-чи-на жи-во-та ко-ји су слич-ни или ко-ји ими-ти-ра-ју за-пад-не обра-сце. Иде-о-ло-шки и на ни-воу про-па-ган-де, ово се пред-ста-вља као ху-ма-на осло-бо-ди-лач-ка ми-си-ја За-па-да ко-ји се при том пред-ста-вља као цен-тар свих за-ми-сли-вих вр-ли-на. Ми смо сло-бод-ни, бо-га-ти и срећ-ни – ова-ко углав-ном су-ге-ри-шу за-пад-на иде-о-ло-ги-ја и про-па-ган-да на-ро-ди-ма ко-ји се по-за-пад-ња-чу-ју – и ми же-ли-мо да вам по-мог-не-мо да по-ста-не-те исто та-ко сло-бод-ни, бо-га-ти и срећ-ни као и ми. А ра-ди то-га мо-ра-те да учи-ни-те код се-бе, у сво-јим зе-мља-ма, то што вам ми са-ве-ту-је-мо.

По-за-пад-ња-ва-ње не ис-кљу-чу-је до-бро-вољ-ност од стра-не зе-мље над ко-јом се оно вр-ши већ и стра-сну же-љу да се по-ђе истим пу-тем. За-пад упра-во те-жи то-ме да му на-ме-ра-че-на жр-тва са-ма пад-не у че-љу-ст и да при том чак бу-де за-хвал-на. Ра-ди то-га и по-сто-ји **моћан си стем са блазни и идеолошке обраде ма са** При све-му ово-ме, по-за-пад-ња-ва-ње је ак-тив-на опе-ра-ци-ја ко-ја не ис-кљу-чу-је ни на-си-ље. До-бро-вољ-ност од стра-не зе-мље ко-ја се по-за-пад-ња-ва још увек не зна-чи да це-ло-куп-но ста-нов-ни-штво јед-но-ду-шно при-хва-та као свој ево-лу-ци-о-ни пут. Уну-тар зе-мље од-ви-ја се бор-ба ме-ђу раз-ли-чи-тим ка-те-го-ри-ја-ма гра-ђа-на за и про-тив по-за-пад-ња-ва-ња.

Би-ла је, та-ко-ђе, раз-ра-ђе-на **тактичка позападњавања** У њу су ушле овакве **мере**

: дис-кре-ди-то-ва-ти све основ-не атри-бу-те дру-штво-ног уре-ђе-ња зе-мље ко-ју је по-треб-но по-за-пад-ња-чи-ти; де-ста-би-ли-зо-ва-ти је; до-при-не-ти кри-зи еко-но-ми-је, др-жав-ног апа-ра-та и иде-о-ло-ги-је; по-це-па-ти ста-нов-ни-штво на не-при-ја-тељ-ске гру-пе; ато-ми-зи-ра-ти га; по-др-жа-ва-ти све опо-зи-ци-о-не по-кре-те; пот-ку-пи-ти ин-те-лек-ту-ал-ну ели-ту и при-ви-ле-го-ва-не сло-је-ве; исто-вре-ме-но вр-ши-ти про-па-ган-ду о вр-ли-на-ма за-пад-ног на-чи-на жи-во-та; под-сти-ца-ти за-вист ме-ђу ста-нов-ни-штвом зе-мље ко-ја се по-за-пад-ња-ва пре-ма за-пад-ном из-о-би-љу; ства-ра-ти илу-зи-ју да је ово из-о-би-ље до-сти-жно у нај-кра-ћем мо-гу-ћем ро-ку уко-ли-ко њи-хо-ва зе-мља сту-пи на пут тран-сфор-ма-ци-је по за-пад-ним обра-сци-ма; за-ра-зи-ти на-род по-ро-ци-ма за-пад-ног дру-штва, пред-ста-вља-ју-ћи по-ро-ке као вр-ли-не, као истин-ско ис-по-ља-ва-ње сло-бо-де лич-но-сти; пружа-ти еко-ном-ску по-моћ зе-мљи ко-ја се по-за-пад-ња-ва у оној ме-ри у ко-јој то ко-ри-сти ра-за-ра-њу ње-не еко-но-ми-је, ра-ђа па-ра-зи-ти-зам у зе-мљи и ства-ра За-па-ду ре-пу-та-ци-ју не-се-бич-ног спа-си-о-ца по-за-пад-ња-ва-не зе-мље од ма-на ње-ног пре-ђа-шњег жи-во-та. (...)

По-за-пад-ња-ва-ње је *осо-бит об-лик ко-ло-ни-за-ци-је* чи-ји је ре-зул-тат при-нуд-но ства-ра-ње со-ци-јал-но-по-ли-тич-ког устрој-ства

ко-ло-ни-јал-не де-мо-кра-ти-је

. По ни-зу ка-рак-те-ри-сти-ка, то је на-ста-вак прет-ход-не ко-ло-ни-јал-не стра-те-ги-је за-пад-но-е-вроп-ских зе-ма-ља, али, у це-ли-ни, то је но-ва по-ја-ва. (...)

На-ме-ра-че-на зе-мља, от-ки-ну-та од сво-јих прет-ход-них ве-за, при-вид-но за-др-жа-ва су-ве-ре-ни-тет. С њом се ус-по-ста-вља-ју од-но-си као са то-бо-же рав-но-прав-ним парт-не-ром. У зе-мљи се ма-ње-ви-ше за-др-жа-ва-ју прет-ход-не фор-ме жи-во-та за ве-ли-ки део ста-нов-ни-штва. Ства-ра-ју се цен-три еко-но-ми-је по за-пад-ном обра-сцу, под кон-тро-лом за-пад-них ба-на-ка и кон-цер-на, а у знат-ној ме-ри и као ди-рект-на за-пад-на или ме-шо-ви-та пред-у-зе-ћа. Спо-ља-шњи атри-бу-ти за-пад-не

де-мо-кра-ти-је ко-ри-сте се као јед-но са-свим не-де-мо-крат-ско сред-ство за ма-ни-пу-ла-ци-ју ма-са-ма. Екс-пло-а-та-ци-ја зе-мље у ин-те-ре-су За-па-да оства-ру-је се по-мо-ћу не-знат-ног де-ла ко-ло-ни-зо-ва-ног ста-нов-ни-штва ко-је до-бро за-ра-ђу-је и има ви-сок жи-вот-ни стан-дард, сли-чан стан-дар-ду ви-ших сло-је-ва на За-па-ду.

Ко-ло-ни-зо-ва-на зе-мља се до-во-ди до та-квог ста-ња да по-ста-је не-спо-соб-на за са-мо-стал-ну ег-зи-стен-ци-ју. На вој-ном пла-ну, она се то-ли-ко де-мо-ра-ли-зу-је да ни о ка-квом ње-ном су-прот-ста-вља-њу не мо-же би-ти ре-чи. Ору-жа-не си-ле су-здр-жа-ва-ју про-те-сте и кон-тро-ли-шу мо-гу-ће бун-то-ве. *До жа-ло-сног ни-воа се до-во-ди на-ци-о-нал-на кул-ту-ра.*

Њ

е-но ме-сто за-у-зи-ма псе-у-до-кул-ту-ра за-пад-ња-штва.

Ма-са-ма ста-нов-ни-штва ну-ди се су-ро-гат де-мо-кра-ти-је у ви-ду рас-пу-ште-но-сти, сла-бље-ња кон-тро-ле од стра-не вла-сти, при-сту-пач-не за-ба-ве, пре-пу-ште-но-сти са-мом се-би, си-стем вред-но-сти ко-ји осло-ба-ђа љу-де сва-ког тру-да и мо-рал-них огра-ни-че-ња.

За-пад, осва-ја-ју-ћи свет за свој ра-чун, уни-шта-ва сва-ки мо-гу-ћи кон-ку-рент-ски за-ме-так дру-га-чи-је ево-лу-ци-је. <

(Из књиге „Велика прекретница“)